

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
Knowledge Sharing Practices of Librarians in Public University Libraries

สุนิษา ชันนุ้ย*
Sunisa Khannui*
น้ำทิพย์ วิภาวิน**
Namtip Wipawin**
ธาดาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์***
Tadasak Wajiraprechapong***

*นักศึกษานิเทศศาสตร์โทหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*Master of Arts in Information Science School of Liberal Arts Sukhothai Thammathirat Open University.

*Email: Sunisakhan@hotmail.com

**อาจารย์ประจำ แผนกวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

**Instructor of Department of School of Liberal Arts Sukhothai Thammathirat Open University

***อาจารย์ที่ปรึกษา

***Adviser

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และ 3) ปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 79 แห่ง จำนวน 1,129 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 613 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=3.46$) โดยใช้วิธีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคลมากที่สุด ($\bar{x}=3.46$) รองลงมาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ($\bar{x}=3.27$) และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{x}=3.27$) 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.79$) ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{x}=4.20$) ปัจจัยด้านทัศนคติ ($\bar{x}=3.90$) และปัจจัยด้านองค์กร ($\bar{x}=3.56$) ตามลำดับ 3) บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=2.56$) ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคด้านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ($\bar{x}=2.72$) ปัญหาและอุปสรรคด้านองค์กร ($\bar{x}=2.57$) ปัญหาและอุปสรรคส่วนบุคคล ($\bar{x}=2.56$) ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x}=2.20$)

คำสำคัญ: การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความรู้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study 1) knowledge sharing practices of librarians in public university libraries; 2) factors affecting the knowledge sharing practices of librarians in public university libraries; and 3) problems and obstacles involving knowledge sharing practices of librarians in public university libraries.

This research was a survey study. The population consisted of 1,129 librarians in 79 public university libraries. A sample of 613 librarians was selected from this population using stratified sampling technique. A questionnaire was developed for data collection. Statistics used included percentage, mean and standard deviation.

The research findings were summarized as follows: 1) Knowledge sharing practices were carried out by librarians in public university libraries at a moderate level ($\bar{x}=3.46$). Knowledge sharing among librarians took place through multiple channels, mostly through human interaction ($\bar{x}=3.46$), printed media ($\bar{x}=3.27$) and electronic media ($\bar{x}=3.27$). 2) Factors affecting knowledge sharing practices of librarians were at a high level ($\bar{x}=3.79$). These include the information and communication technology factor ($\bar{x}=4.20$), the attitude factor ($\bar{x}=3.90$), and the organization factor ($\bar{x}=3.56$). 3) Problems and obstacles faced by librarians in knowledge sharing were found at a moderate level ($\bar{x}=2.56$). These include problems and obstacles occurred with knowledge sharing activities ($\bar{x}=2.72$), organizations ($\bar{x}=2.57$), and individual librarians ($\bar{x}=2.20$). Problems and obstacles occurred with information and communication technology were found at a low level ($\bar{x}=2.20$)

Keywords: knowledge sharing, knowledge management, academic libraries

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคสารสนเทศที่พัฒนาไปสู่สังคมความรู้ (Knowledge society) และระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based economy) ความรู้จึงเป็นทุนทางปัญญาที่สำคัญขององค์กรโดยถือเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพในการตัดสินใจและการดำรงอยู่ได้ขององค์กร (ลัดดา เจริมจิตต์ตรง, พลลภ พิริยะสุรวงศ์, และปรัชญนันท์ นิลสุข, 2552, น. 43) ความรู้ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร (Rivera-Vazquez, Ortiz-Fournier, & Flores, 2009, p. 257) รวมถึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ด้วยเหตุนี้แนวคิดที่ว่า “ความรู้ คือ อำนาจ” จึงแพร่หลายและขยายครอบคลุมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรด้วย (Dong, Liem, & Grossman, 2010, p. 262) ดังนั้น องค์กรจึงต้องให้ความสำคัญกับการนำความรู้ทั้งที่ปรากฏชัดแจ้ง (Explicit knowledge) และความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit knowledge) มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรให้มากที่สุด พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 (2546, น. 4) หมวด 3 มาตราที่ 11 ระบุว่า ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมต่อสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วน

ราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามพระราชกฤษฎีกานี้ จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ส่วนราชการและองค์กรต่างๆ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างบรรยากาศองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ให้ความสนใจในเรื่องการค้นหา สร้าง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากความรู้มากขึ้น มีการนำการจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแพร่หลาย ในกระบวนการการจัดการความรู้นั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่สุด (Issa & Haddad, 2008, p. 182) เพราะแต่ละคน มีมุมมองต่อความรู้ไม่เหมือนกัน จึงต้องนำมาแลกเปลี่ยนกัน มิฉะนั้นจะเก็บอยู่ภายในตัว ไม่มีการยกระดับความรู้เพราะความรู้ที่มีอยู่จะเก่าล้าสมัยอย่างรวดเร็ว ไม่อ่องงาม แต่ถ้ายังแลกเปลี่ยนมากก็ยิ่งได้กำไรมาก (ดวงเดือน จันทรเจริญ, 2549, น. 261) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรภายในองค์กรจึงมีความสำคัญเพราะทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ไปยังบุคคลอื่น การแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้บุคลากรมีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และส่งผลให้องค์กรมีบุคคลที่มีความรู้ มีศักยภาพที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน การวิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและบริการทางวิชาการแก่สถาบันอุดมศึกษาทุกระบบการศึกษาและแก่สังคมตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544, น. 2) บรรณารักษ์เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญยิ่งต่อองค์กรห้องสมุด เนื่องจากเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพห้องสมุดและเป็นผู้ดำเนินงานห้องสมุดให้

บรรลุปเป้าหมายและภารกิจที่ได้กำหนดไว้ บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม อยู่เสมอเพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานของตัวเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคสารสนเทศ ที่ความรู้กลายเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทุกด้าน

อย่างไรก็ตามบรรณารักษ์แต่ละคนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และการสั่งสมความรู้ หากบรรณารักษ์ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในรูปแบบต่างๆ เช่น การหมุนเวียนปฏิบัติงานหน้าที่ต่างๆ ภายในห้องสมุดในลักษณะที่ตำแหน่งความรับผิดชอบงานอยู่ในระดับเดียวกันก็จะทำให้บรรณารักษ์ได้รับความรู้กว้างขวางและเข้าใจงานของห้องสมุดรอบด้านมากขึ้น (จุฬารัตน์ วรรณวงศ์, 2536, น. 4) การปรึกษาหารือช่วยกันแก้ไขปัญหาในการทำงานก็จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีและได้รับความรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น จากวิธีการเหล่านี้ ความรู้ที่อยู่ในตัวบรรณารักษ์แต่ละบุคคลก็จะเผยแพร่ ถ่ายทอดไปยังผู้อื่น ผู้รับก็จะได้รับความรู้และมีการนำความรู้มาพัฒนาตนเองและองค์กรต่อไป ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของบรรณารักษ์ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม ล้วนส่งผลทั้งในด้านการพัฒนาศักยภาพความรู้ ความสามารถ และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับบรรณารักษ์และเมื่อห้องสมุดมีบรรณารักษ์ที่มีความรู้ความสามารถย่อมสามารถนำเสนอบริการที่มีคุณภาพสูงแก่ผู้ใช้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกิจกรรมการถ่ายทอดหรือเผยแพร่ความรู้จากบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรไปยังผู้อื่น (Ford & Staples, 2010, p. 394) เมื่อบุคคลมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ๆ และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ที่ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างส่งผลต่อองค์กรทำให้ความรู้ของบุคคลกลายเป็นความรู้ขององค์กรเมื่อได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2549, น. 7) ได้กำหนดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ตามประเภทของความรู้ไว้ดังนี้ ความรู้ที่ชัดเจน กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเก็บความรู้และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในรูปแบบของเอกสาร การใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง สมุดหน้าเหลือง และฐานความรู้ส่วนความรู้ที่ฝังอยู่ในคน กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้แก่ การจัดตั้งทีมข้ามสายงานกิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนนักปฏิบัติ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงานและการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน และการจัดเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์กรหนึ่งๆ อาจมีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลายโดยจะเกิดขึ้นในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น วัฒนธรรมองค์กรซึ่งส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรในองค์กร (Hassandoust & Perumal, 2011) ระดับความไว้วางใจ ทำให้บุคลากรในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล แลกเปลี่ยนความรู้ที่แตกต่างกัน (Issa & Haddad, 2008, p. 184) การยกย่องชมเชยและให้รางวัลมีความสำคัญต่อการตัดสินใจจะแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือไม่ และการมีระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมีส่วนช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้เร็วขึ้น (จันทร์เพ็ญจันทร์, 2550, น. 27) สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้น Riege (2005, p. 23-29) แบ่งปัญหาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาด้านบุคคล เช่น ไม่มีเวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขาดทักษะในการสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้ ขาดเครือข่ายทางสังคม ไม่มีความไว้วางใจระหว่างกัน มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรม เป็นต้น 2) ปัญหาด้านองค์กร เช่น ไม่มีการสร้างกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ สภาพแวดล้อมไม่เหมาะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขาดโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น และ 3) ปัญหาด้านเทคโนโลยี เช่น ไม่มีการอบรมการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างความต้องการส่วนบุคคล ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและพฤติกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และไม่มีการบำรุงรักษาเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น แต่ไม่ว่าการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะมีปัญหาและอุปสรรคมากเพียงใด บุคลากรในองค์กรควรตระหนักถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และผลักดันให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาตนเองและองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วิธีดำเนินงานวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 79 แห่ง ได้แก่ บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ 16 แห่ง บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 14 แห่ง บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏ 40 แห่ง และบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 1,129 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกนและใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น จำแนกตามประเภทสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 613 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามเกี่ยวกับ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน และหาค่าความเที่ยงได้เท่ากับ 0.941 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพแล้วมาใช้เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาได้ ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของแบบสอบถาม ได้แบบสอบถามที่นำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 600 ชุด

- การวิเคราะห์ข้อมูล
1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ
 2. ข้อมูลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- สรุปผลการวิจัย**
1. คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
บรรณารักษ์ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 88.50 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 11.50 และส่วนใหญ่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.20 รองลงมาคืออายุระหว่าง 30-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.80 และมีอายุน้อยกว่า 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.20 ด้านระดับการศึกษา ส่วนใหญ่บรรณารักษ์มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 60.80 ระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 38.70 และระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 0.50 สำหรับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่สังกัดในการทำงานปัจจุบัน ส่วนใหญ่ทำงานสังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 33.70 สังกัดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 29.70 สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ คิดเป็นร้อยละ 26.30 และสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลคิดเป็นร้อยละ 10.30 ส่วนประสบการณ์การจัดการความรู้ในองค์กรปัจจุบัน พบว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การจัดการความรู้มากกว่า 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.00 ส่วนบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์การจัดการความรู้ต่ำกว่า 1 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 7.50
 2. ผลการศึกษาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐพบว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคลมากที่สุด ($\bar{x}=3.46$) รองลงมาคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ($\bar{x}=3.27$) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{x}=3.27$)
 - 2.1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคล บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคลโดยการระดมสมองมากที่สุด ใช้วิธีการนี้เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานโดยร่วมคิดและค้นหาวิธีการแก้ปัญหาทางกับเพื่อนร่วมงาน ($\bar{x}=3.62$) เพื่อนช่วยเพื่อนโดยการให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงาน ($\bar{x}=3.61$) และการสอนงานโดยได้รับการสอนงานจากหัวหน้างาน/เพื่อนบรรณารักษ์ ($\bar{x}=3.56$)
 - 2.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเขียนคู่มือ/เอกสารการปฏิบัติงานของตนเองมากที่สุด ($\bar{x}=3.49$) รองลงมาคือ บันทึกความรู้และวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดในแฟ้มสะสมงานและแฟ้มสรุปรายงาน ($\bar{x}=3.26$) และเขียน/ร่วมเขียนคู่มือการปฏิบัติงานของห้องสมุด ($\bar{x}=3.18$)
 - 2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์บรรณารักษ์ห้องสมุด

- สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ใช้การสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล, เพชบุ๊ก เพื่อแสวงหาความรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดและเรื่องต่างๆ กับผู้อื่นมากที่สุด ($\bar{x}=3.80$) รองลงมาคือการจัดทำฐานความรู้โดยมีการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการทำงานจากระบบฐานความรู้ของห้องสมุด ($\bar{x}=3.23$)
3. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากที่สุด ($\bar{x}=4.20$) รองลงมาคือปัจจัยด้านทัศนคติ ($\bar{x}=3.90$) และปัจจัยด้านองค์กร ($\bar{x}=3.56$) ตามลำดับ
- 3.1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ บุคลากรในห้องสมุดสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยใช้อินเทอร์เน็ตและอินเทอร์เน็ต ($\bar{x}=4.25$) เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในห้องสมุดทำให้บุคลากรสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึงทั้งจากภายในและภายนอกห้องสมุด ($\bar{x}=4.21$) และห้องสมุดมีเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลายและพอเพียง เช่น อินเทอร์เน็ตระบบฐานข้อมูล ($\bar{x}=4.17$)
- 3.2 ปัจจัยด้านทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาห้องสมุดได้ ($\bar{x}=3.99$) การมีโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ ($\bar{x}=3.98$) และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในห้องสมุดให้ดีขึ้นได้ ($\bar{x}=3.93$)
- 3.3 ปัจจัยด้านองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องสมุด ($\bar{x}=3.97$) ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ($\bar{x}=3.80$) และห้องสมุดมีนโยบายสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร ($\bar{x}=3.78$)
4. ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐพบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาและอุปสรรคด้านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ($\bar{x}=2.72$) ปัญหาและอุปสรรคด้านองค์กร ($\bar{x}=2.57$) ปัญหาและอุปสรรคส่วนบุคคล ($\bar{x}=2.56$) ปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{x}=2.20$) ตามลำดับ
- 4.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นปัญหาสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ การจัดทำฐานความรู้ ($\bar{x}=2.84$) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้

- 4.2 $(\bar{x}=2.80)$ การระดมสมอง $(\bar{x}=2.75)$ และทีมข้ามสายงาน $(\bar{x}=2.74)$ ปัญหาและอุปสรรคด้านองค์กร บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาและอุปสรรคด้านองค์กรที่ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดไม่มีการให้รางวัลหรือผลตอบแทนสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ $(\bar{x}=2.87)$ ขาดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องสมุด $(\bar{x}=2.81)$ และห้องสมุดให้ความสำคัญกับความสำเร็จส่วนบุคคลจึงทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลอยู่ในระดับต่ำ $(\bar{x}=2.77)$
- 4.3 ปัญหาและอุปสรรคส่วนบุคคล บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดจากตัวบุคคล ได้แก่ มีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาที่จะแลกเปลี่ยนความรู้ $(\bar{x}=3.26)$ ขาดแรงจูงใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ $(\bar{x}=2.85)$ และขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ $(\bar{x}=2.82)$
- 4.4 ปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ ไม่มีการอบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่บุคลากร $(\bar{x}=2.23)$ เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีไม่สอดคล้องในการใช้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ $(\bar{x}=2.19)$ ไม่มีการบำรุงรักษาเทคโนโลยีสารสนเทศ

ที่ใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ $(\bar{x}=2.19)$ และอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีไม่เพียงพอเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้ $(\bar{x}=2.19)$

อภิปรายผลการวิจัย

1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
- 1.1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคล ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อบุคคลด้วยวิธีการระดมสมอง ใช้วิธีการนี้เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานโดยร่วมคิดและค้นหาวิธีการแก้ปัญหาทำงานกับเพื่อนร่วมงาน เพื่อนช่วยเพื่อนโดยการให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปราณี แสงจันทร์ (2554) และ Parirokh, Daneshgar, & Fattahi (2008) ที่พบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนร่วมงานปรึกษาเพื่อนร่วมงาน และระดมความคิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอาชีพบรรณารักษ์เป็นวิชาชีพเฉพาะทางที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน ดังนั้นการปรึกษาหารือ การต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน หรือการแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน จึงต้องสอบถามหรือขอคำแนะนำจากผู้ร่วมวิชาชีพเดียวกัน
- 1.2 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสิ่งพิมพ์ผลการวิจัยพบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุด

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเขียนคู่มือ/เอกสารการปฏิบัติงานของตนเองมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกาญจนา จันทวัน, นันทวัน อินทชาติ, และศิรินทร ภูจินดา (2552) ที่พบว่าสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีแผนปฏิบัติงานในการแลกเปลี่ยนความรู้ได้แก่ มีการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน และจัดทำรายงานประจำปี รวมทั้งจัดทำแนวทางการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานเป็นรูปเล่ม เนื่องจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีภารกิจสำคัญในการให้บริการแก่ผู้ใช้ ดังนั้นลักษณะการทำงานห้องสมุดจึงเป็นการทำงานเป็นทีม ผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องเข้าใจกระบวนการทำงานภายในห้องสมุดเป็นอย่างดี เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ การปฏิบัติงานบางอย่างจึงต้องปฏิบัติแทนกันได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานบริการผู้ใช้ ดังนั้นการเขียนคู่มือหรือเอกสารการปฏิบัติงานของตนเองจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะของบุคคลที่ได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลานานออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยกระบวนการ Externalisation ที่แปลงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคนมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน ความรู้จึงเผยแพร่ไปสู่ผู้อื่นได้มากขึ้น (Nonaka, Toyama, & Konno, 2000, p. 9) ดังนั้นการมีคู่มือการปฏิบัติงานส่งผลให้ผู้ที่มาปฏิบัติงานแทนไม่ต้องเสียเวลาในการเริ่มต้นเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานใหม่ทั้งหมด

1.3

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้การสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น อีเมล, เฟซบุ๊ก เพื่อแสวงหาความรู้และถ่ายทอดความรู้มากที่สุด ผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Nazim & Mukherjee (2012) ที่พบว่า ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในอินเดียมีการใช้อินทราเน็ตเพื่อเน้นการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่ชัดเจนมากที่สุด และมีการใช้อินเทอร์เน็ตได้แก่ อีเมล, เว็บ 2.0 ในการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวคนมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของชุดิกกาญจน์ ศรีวิบูลย์ (2554) ที่ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เชี่ยวชาญในองค์กรจะต้องมีความสามารถค้นหาความรู้ หรือแลกเปลี่ยนความรู้แบบหลากหลาย เช่น ในลักษณะผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือระบบ e-learning หรือในรูปแบบของสื่อต่างๆ ปัจจุบันบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการปฏิบัติงานทุกด้าน เช่น งานบริการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์หรืองานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องมีการจัดหารายชื่อหนังสือตามเว็บไซต์ของสำนักพิมพ์ต่างๆ ฯลฯ ผลของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการปฏิบัติงานมีส่วนสำคัญที่ทำให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยเช่นกันโดยเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น (Panahi, Watson, & Partridge, 2013, p. 379) เนื่องจากสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กันได้อย่างรวดเร็ว ไม่จำกัดเวลาและสถานที่
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
 - 2.1 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยบุคลากรในห้องสมุดสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยใช้อินเทอร์เน็ตและอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเสนาะ กลิ่นงาม (2551) ที่พบว่า ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนความรู้ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏ อธิการบดีให้ความเห็นว่า ควรใช้ระบบการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ และยังสอดคล้องกับ Porumbeanu (2010, p. 552) ที่กล่าวว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการสนับสนุนการเข้าถึงความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ผลการวิจัยดังกล่าวมีปัจจัยสนับสนุนด้านนโยบาย เนื่องจากประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องมาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2544 ตอนที่ 6 การบริการ มีสาระสำคัญ คือ บริการต้องมุ่งส่งเสริมให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ทุกประเภท และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องหาวิธีการเครื่องมือ เทคโนโลยีที่ทันสมัย และโทรคมนาคมที่จำเป็น เพื่อช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศอย่างรวดเร็วและครบถ้วนตามความต้องการ ทั้งบริการให้เปล่าและบริการที่ต้องเสียค่าธรรมเนียม โดยมีวิธีการประการหนึ่งคือ ต้องมีบริการสืบค้นผ่านเครือข่ายภายในประเทศ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และสอนการสืบค้นด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2544) ดังนั้นห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินงานห้องสมุดทั้งการให้บริการผู้ใช้และใช้ในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ ผลของการนำเทคโนโลยีมาใช้ ส่งผลให้บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านช่องทางนี้ด้วย
 - 2.2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาห้องสมุดได้ การมีโอกาสได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในห้องสมุดให้ดีขึ้นได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fullwood, Rowley, & Delbridge (2013) ซึ่งพบว่า นักวิชาการมหาวิทยาลัยในอังกฤษมีทัศนคติที่ดีและมีความตั้งใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเห็นว่าการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน

- ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Aharony (2011) ที่พบว่า บรรณารักษ์รับรู้ถึงความสำคัญของการจัดการความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้ โดยสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับเพื่อการปรับปรุงงานของตนเองและสนับสนุนองค์กรได้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า บรรณารักษ์มีทัศนคติที่ดีต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนหนึ่งมาจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานภายในห้องสมุดและบรรณารักษ์สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการปฏิบัติงานของตนเองได้ เช่น สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2556) จัดกิจกรรมการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการหนังสือที่มีการใช้น้อย ดังนั้นถ้าบุคลากรได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีทัศนคติที่ดี เมื่อได้เห็นผลของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก็จะส่งผลให้บุคลากรมีความตั้งใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น (Al-hammad, Faori, & Husan, 2009)
- 2.3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องสมุด ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และห้องสมุดมีนโยบายสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญส่ง หาญพานิช

(2546) ที่พบว่า ในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้บริหารมีความประสงค์ในระดับมากให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ข้ามหน่วยงานทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากขึ้น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารห้องสมุดสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องสมุด เหตุผลสำคัญประการหนึ่งมาจากการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 มีเกณฑ์การประเมินคุณภาพ องค์ประกอบที่ 7 ตัวบ่งชี้ 7.2 เกณฑ์มาตรฐานข้อที่ 3 กำหนดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความรู้และทักษะของผู้มีประสบการณ์ตรง (Tacit knowledge) เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีตามประเด็นความรู้ที่กำหนดและเผยแพร่ไปสู่บุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2554, น. 84) และเพื่อให้สอดคล้องกับเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ 2552-2553 หมวด 4 การวัดผล การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ โดยมีข้อสังเกต คือ การจัดการความรู้ของสถาบันต้องมุ่งเน้นที่ความรู้ที่ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องใช้ในการทำงาน... (สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2552, น. 149) ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารห้องสมุดจึงให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องสมุดเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว และเพื่อผลักดันให้ห้องสมุดกลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

3. ปัญหาและอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
- 3.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากผลการวิจัย การจัดทำฐานความรู้เป็นปัญหาสำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมากที่สุด เนื่องจากการจัดทำฐานความรู้ต้องมีการนำความรู้ที่มีหรือได้รับมาจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบในฐานความรู้ของห้องสมุด เพื่อให้ผู้อื่นค้นหาและเข้าถึงความรู้เหล่านั้นได้ ซึ่งต้องอาศัยบรรณารักษ์ที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเข้าใช้ฐานความรู้ของห้องสมุด และมีทักษะการถ่ายทอดความรู้ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้บรรณารักษ์ส่วนใหญ่มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นทางการมากกว่า เช่น การให้คำปรึกษาแก่เพื่อนร่วมงาน
- 3.2 ปัญหาและอุปสรรคด้านองค์กรจากผลการวิจัย บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประสบปัญหาห้องสมุดไม่มีการให้รางวัลหรือผลตอบแทนจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขาดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในห้องสมุด และห้องสมุดให้ความสำคัญกับความประสบความสำเร็จส่วนบุคคล จึงทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑารัตน์ ศรารณวงศ์ (2552) เสาวภา หลิมวิจิตร (2551) Roknuzzaman & Umemoto (2009) และ Jain (2007) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วน

หนึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ขาดวัฒนธรรมที่เน้นการให้รางวัลหรือการยกย่องชมเชยเพื่อสร้างแรงจูงใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เนื่องจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสนับสนุนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการความรู้โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ในภาพรวม นอกจากนี้การประเมินผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานเป็นรายบุคคลทำให้บุคลากรหวงความรู้จึงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้องค์กรไม่มีวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.3 ปัญหาและอุปสรรคส่วนบุคคล ผลการวิจัยพบว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีปัญหาและอุปสรรคส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ การมีภาระงานมากทำให้ไม่มีเวลาที่จะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Dokhtes-mati & Bousari (2013) และการศึกษาของวิธิญญา วัฒน (2552, น. 21) ที่พบว่า ปัญหาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดจากไม่มีเวลาเนื่องจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต ดังนั้น ภารกิจหลักของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประการหนึ่ง คือ การให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างทันทั่วถึง ทำให้ต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บรรณารักษ์ไม่มีเวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้

- ความรู้ของแต่ละบุคคลที่เกิดจากการ
สั่งสมประสบการณ์ ความชำนาญ เป็น
ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคล จึงทำให้ยาก
ที่จะสื่อสารออกมาเป็นคำพูดหรือ
ถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร
- 3.4 ปัญหาและอุปสรรคด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร จากผลการ
วิจัย บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐ ประสบปัญหาไม่มีการ
อบรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่
เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้แก่
บุคลากร ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับ
มาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. 2549 หมวด 4
บุคลากร..กำหนดให้มีการพัฒนา
บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ท้นต่อความ
ก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี
(สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย,
2549) ดังนั้นห้องสมุดจึงจำเป็นต้อง
พัฒนาบรรณารักษ์และบุคลากรให้มี
ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้
สอดคล้องกับมาตรฐานห้องสมุดและใช้
เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาตนเอง
พัฒนางาน และพัฒนาองค์กรต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อองค์กร ห้องสมุดสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐควรจัดกิจกรรมการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งที่เป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ เช่น
บรรณารักษ์ถ่ายทอดความรู้ผ่านการพูด
คุย และมีการจัดเก็บเป็นลายลักษณ์

อักษรเพื่อให้บรรณารักษ์อื่นๆ ได้เข้าถึง
ความรู้เหล่านั้น การจัดทำคู่มือการ
ปฏิบัติงาน ฯลฯ รวมถึงควรจัดอบรมการ
ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
ใหม่ๆ ให้แก่บรรณารักษ์อย่างต่อเนื่อง
เพื่อใช้เป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารห้องสมุดสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐ ผู้บริหารควรสนับสนุน
และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิด
ขึ้นภายในห้องสมุด และเป็นแบบอย่างที่ดี
ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะต่อบรรณารักษ์ห้องสมุด
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบรรณารักษ์ควร
ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและ
สม่ำเสมอ และบรรณารักษ์ควรพัฒนา
ตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ลักษณะที่พร้อมจะ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการเป็นผู้รู้จักจริงใน
เรื่องที่จะถ่ายทอด มีความต้องการที่จะ
ถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่น มีทักษะการ
ถ่ายทอดความรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ
รวมถึงความรู้ที่เพื่อนร่วมงานถ่ายทอด
ความรู้ให้

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็น
ความรู้ที่ใช้ในการพัฒนาองค์กรที่
บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
ของรัฐต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. ควรมีการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยอื่นๆ
เช่น วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนว
ปฏิบัติที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของ
ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา จันทร์วัน, นันทวัน อินทชาติ, และศรินทร ภูจินดา. (2552). แนวทางการจัดการความรู้
ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. *โดมทัศน์*, 30(2), 10-21.
- จันทร์เพ็ญ จันทวี. (2550). บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการจัดการความรู้.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 1(1), 25-29.
- จุฑารัตน์ ศรารณวงศ์. (2536). การพัฒนาตนเองของบรรณารักษ์. *บรรณารักษศาสตร์ มข.*, 11(3),
1-6.
- จุฑารัตน์ ศรารณวงศ์. (2552). การพัฒนาตัวแบบของกลยุทธ์การจัดการความรู้มหาวิทยาลัยขอนแก่น
(ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุุณฐิบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชุตติกาญจน์ ศรีวิบูลย์. (2554). การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
(ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุุณฐิบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงเดือน จันทร์เจริญ. (2549). การจัดการความรู้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2(1), 252-265.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. (2544). ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่องมาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
พ.ศ. 2544. สืบค้น 20 ธันวาคม 2555, จาก [http://www.mua.go.th/users/
hecommission/doc/law/ministry%20law/1-31%20library%20standard%202544.pdf](http://www.mua.go.th/users/hecommission/doc/law/ministry%20law/1-31%20library%20standard%202544.pdf)
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย
(ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุุณฐิบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี แสงจันทร์. (2554). การรับรู้ของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่อการจัดการความรู้
เพื่อการปฏิบัติงาน (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 (2546, 9 ตุลาคม)
ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 120 ตอนที่ 100 ก, 1-16.
- ลัดดา เจียมจิตต์ตรง, พัลลภ พิริยะสุรวงศ์, และปรัชญนันท์ นิลสุข. (2552). การประเมินประสิทธิภาพ
การเรียนรู้จากระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการความรู้สำหรับกลุ่มบริหารองค์กร การไฟฟ้า
ฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. *วารสารวิทยบริการ*, 20(3), 42-54.
- วิธัญญา วัฒนโธ. (2552). การแบ่งปันความรู้: พื้นฐานของการจัดการความรู้ในองค์กร. *มนุษยศาสตร์
และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 28(1), 16-26.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สำนักหอสมุด. (2556). *Knowledge asset 2555*. สืบค้น 15
พฤษภาคม 2556, จาก [http://kmcorner.lib.cmu.ac.th/kmcorner/knowledge-
asset-2555](http://kmcorner.lib.cmu.ac.th/kmcorner/knowledge-asset-2555)
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. (2549). ประกาศสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่องมาตรฐานห้องสมุด พ.ศ. 2549.
สืบค้น 17 พฤษภาคม 2555, จาก http://www.tla.or.th/about_us/standard.htm

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบข้าราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2549). *คู่มือการสร้างกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้*. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2554, จาก http://www.sc.psu.ac.th/units/sckm/document/3manual_activity.pdf
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา. (2552). *เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ 2552-2553*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เสนาะ กลิ่นงาม. (2551). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ (ปริญญาโท ปริญญาตรี)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสาวภา หลิมจิตร. (2551). *การจัดการความรู้ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Aharony, Noa. (2011). Librarians' attitudes toward knowledge management. *College & Research Libraries*, 72(2), 111-126.
- Alhammad, Fawwaz, Faori, Sameera Al, Husan, & Lama Suleiman Abu. (2009). Knowledge sharing in the Jordanian universities. *Journal of Knowledge Management Practice*, 10(3). Retrieved May 20, 2011, from <http://www.tlinc.com/articl199.htm>
- Dokhtesmati, Mohaddeseh, & Bousari, Roghayeh Ghorbani. (2013). Knowledge sharing in Iranian academic institutions: meta analysis approach. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 73, 383-387.
- Dong Gowming, Liem Chau Gia, & Grossman Martin. (2010). Knowledge-sharing intention in Vietnamese organizations. *VINE*, 40(3/4), 262-276.
- Ford, Dianne P., & Staples, Sandy. (2010). Are full and partial knowledge sharing the same ?. *Journal of Knowledge Management*, 14(3), 394-409.
- Fullwood, Roger, Rowley, Jennifer, & Delbridge Rachel. (2013). Knowledge sharing amongst academics in UK universities. *Journal of Knowledge Management*, 17(1), 123-136.
- Hassandoust, Farkhondeh, & Perumal, Vimala. (2011). Online knowledge sharing in institutions of higher learning: A Malaysian perspective. *Journal of Knowledge Management Practice*, 12(1). Retrieved May 20, 2011, from <http://www.tlinc.com/articl247.htm>
- Issa, Raja R.A., & Haddad, Josef. (2008). Perceptions of the impacts of organizational culture and Information technology on knowledge sharing in construction. *Construction Innovation*, 8(3), 182-201.

- Jain, Priti. (2007). An empirical study of knowledge management in academic libraries in east and southern Africa. *Library Review*, 56(5), 377-392.
- Nazim, Mohammad & Mukherjee, Bhaskar. (2012). Managing and sharing knowledge in academic libraries. *Journal of Knowledge Management Practice*, 13(2), Retrieved December 10, 2012, from <http://www.tlaintc.com/article305.htm>
- Nonaka, Ikujiro, Toyama, Ryoko, & Konno, Noboru. (2000). SECI, Ba and leadership: A unified model of dynamic knowledge creation. *Long Range Planning*, 33(1), 5-34.
- Panahi, Sirous, Watson, Jason, & Partridge Helen. (2013). Towards tacit knowledge sharing over social web tools. *Journal of Knowledge Management*, 17(3), 379-397.
- Parirokh, Mehri, Daneshgar, Farhad, & Fattahi, Rahmatollah. (2008). Identifying Knowledge- sharing requirements in academic libraries. *Library Review*, 57(2), 107-122.
- Porumbeanu, Octavia-Luciana. (2010). Implementing knowledge management in Romanian academic libraries: identifying the elements that characterize their organizational culture. *The Journal of Academic Librarianship*, 36(6), 549-552.
- Riege, Andreas. (2005). Three-dozen knowledge –sharing barriers managers must condiser. *Journal of Knowledge Management*, 9(3), 18-35.
- Rivera-Vazquez, Juan C. ,Ortiz-Fournier, Lillian V., & Flores, Felix Rogelio. (2009). Overcoming cultural barriers for innovation and knowledge sharing. *Journal of Knowledge Management*, 13(5), 257-270.
- Roknuzzaman, Md, & Umemoto, Katsuhiro. (2009). How library practitioners view knowledge management in libraries: a qualitative study. *Library Management*, 30(8/9), 643-656.